

РОЛЬ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ У СТАНОВЛЕННІ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ОБДАРОВАНОВОГО СТУДЕНТА – МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

О. Я. Музика

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна

Summary. This article highlights the actual problem of modern higher pedagogical education: the role of creative activity in formation of identity of personality of a talented student. It shows the value of creativity in their professional and personal fulfillment of future fine art teachers.

Key words: creative activity, a talented student, the formation of identity of personality, creative activities, self-realization future fine art teachers.

Сучасна система вищої педагогічної освіти спрямована на вирішення завдань формування творчої особистості вчителя, яка здатна реалізувати свій творчий потенціал у складних динамічних соціально-економічних умовах, на її духовне і професійне становлення.

Посилюються тенденції до зміни змісту освіти, методів і форм роботи зі студентами. Значна увага приділяється індивідуальній і самостійній творчо-пізнавальній роботі, яка сприяє процесу самоактуалізації, тобто, повноцінної реалізації своїх можливостей і різносторонніх здібностей.

Безумовно, особливої уваги потребує система професійної художньо-педагогічної освіти, де головним завданням є підготовка вчителя, який володіє широким спектром знань і вмінь з дисциплін художньо-естетичного циклу та сучасними методиками викладання, спрямованими на розвиток активності, ініціативності, самостійності, критичності учнів, який здатний нейтралізувати зовнішні антихудожні впливи середовища та

забезпечити умови для їхньої самореалізації, безперервного самовдосконалення, самовиховання.

Процес навчання студента у ВНЗ безпосередньо пов'язаний з особистісним професійно-творчим розвитком. Тому його можна розглядати як механізм цілеспрямованого педагогічного управління процесом суб'єктного перетворення студентів.

Аналізуючи психолого-педагогічні дослідження, ми можемо зробити висновок, що проблемі формування творчої активності студентів приділяється значна увага. Ці ідеї містяться у працях Л. Виготського, С. Гончаренка, О. Олексюк, Г. Падалки, С. Сисоєвої, О. Рудницької та багатьох інших. Вони зазначали, що творча активність є визначальною особистісною рисою, яка розглядається як інтегративна характеристика творчої особистості, в якій, з одного боку, відображені нові глибокі утворення в її структурі (творчі потреби, мотиви, вимоги), а з іншого – знаходять своє вираження якісні зміни в діяльності, яка стає більш цілеспрямованою і продуктивною.

У наукових дослідженнях визначені різні рівні розвитку активності:

1. Репродуктивно-наслідувальна активність, за допомогою якої досвід діяльності однієї особи нагромаджується через досвід іншої. Засвоєння зразків людиною відбувається протягом усього життя, але рівень особистої активності недостатній.

2. Пошуково-виконавчій активності властивий більший ступінь самостійності. На цьому рівні треба сприйняти задачу і самостійно відшукати її розв'язування.

3. Творча активність є вищим рівнем, обираються нові, нешаблонні, оригінальні способи розв'язування поставлених завдань.

У своїй роботі ми розглядаємо творчу активність як складне особистісне утворення, що виступає умовою й результатом художньо-педагогічної діяльності, забезпечує нестандартний підхід і творче вирішення професійних і творчих завдань. Змістовний аспект даної

категорії поєднує в собі інтереси і потреби, спрямованість і нахили, рівень розвитку інтелектуальних, емоційних, вольових здібностей і дії, що обумовлюють результативність різних видів діяльності студентів. Визначення змісту творчої активності як найважливішої риси професіоналізму сучасного вчителя образотворчого мистецтва припускає врахування особливостей студентського віку і структурних компонентів особистості студента. Адже відомо, що головним психологічним процесом даного віку є становлення самосвідомості й стійкого образу «Я», відкриття свого внутрішнього світу. Виникає потреба у самопізнанні, самовираженні, бажанні виразити свою індивідуальність, проявляється потреба у самоповазі, отриманні визнання від інших.

Учені дійшли висновку, що творча пізнавальна активність є передумовою творчої діяльності, а, отже, розвитку творчих здібностей і потенціалу особистості.

На нашу думку, повноцінний розвиток особистості пов'язаний із проблемою становлення ідентичності, концепцію епігенезу якої розкриває у своїй праці відомий американський психолог, соціолог і психоаналітик Ерік Еріксон (1902-1994) [5].

Ідентичність (від латинського *identicus* – тотожність, однаковість). За Е. Еріксоном – почуття самототожності, власної істинності, повноцінності, співпричетності до світу та інших людей [9, с. 158].

Учений вважає, що ідентичність являє собою єдність особистісного і суспільного, невіддільних один від одного в житті людини, і трактує це поняття як психосоціальний феномен, умову психічного здоров'я. У тому разі, якщо ідентичність не складеться, людина не знаходить себе, свого місця в суспільстві, відчуває себе «втраченою», непотрібною.

Еріксон виокремлює вісім стадій розвитку ідентичності, на кожній із яких людина має зробити вибір між двома альтернативними фазами вирішення вікових і ситуативних завдань розвитку. Прийняте рішення впливає на подальше життя і визначає успішність або неуспішність

особистості [5].

До підліткового та юнацького віку, на який припадають роки студентства, згідно дослідження, відноситься п'ята стадія розвитку особистості (11-20 років), яка є провідною для становлення ідентичності. Це період глибокої кризи. Закінчується дитинство і формується ідентичність, яка об'єднує всі попередні ідентифікації дитини. До них додаються нові, адже в міру дорослішання особистість включається до нових соціальних груп і набуває інших уявлень про себе.

Саме завдяки цілісній ідентичності особистості, довіри до світу, самостійності, ініціативності та компетентності розв'язуються важливі завдання студентського вікового періоду – самовизначення, вибору життєвого шляху. Тому вагомою проблемою педагогічного процесу має бути щира підтримка, уважне ставлення, особистісний підхід викладача до кожного студента. Саме від педагога-наставника багато що залежить у становленні майбутнього фахівця й творчої особистості.

Становлення ідентичності, як і процес професійного та особистісного зростання майбутніх учителів мистецьких дисциплін, має свої особливості, адже пов'язані з активною творчою діяльністю.

Відтак, учитель образотворчого мистецтва має бути висококваліфікованим фахівцем і особистістю, яка знаходиться у постійному творчому пошуку, не зупиняючись на досягнутому.

За Р. Стернбергом, творчі прояви визначаються такими факторами: 1) інтелектом як здібністю; 2) знаннями; 3) стилем мислення; 4) індивідуальними рисами; 5) мотивацією; 6) зовнішнім оточенням [10].

У сучасній психології інтелектуальні та креативні здібності особистості часто розглядаються єдиним комплексом, які разом виступають підструктурою системи обдарованості [2; 3].

Обдарованість визначається як «...індивідуальна потенційна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності» [6, с. 236]; «...високий рівень розвитку

загальних здібностей, який визначає порівняно широкий діапазон діяльностей, в яких людина може досягнути великих успіхів» [8, с. 396].

На сьогодні психологи і педагоги визнають, що рівень, якісна своєрідність і характер розвитку обдарованості – це завжди результат складної взаємодії спадковості (природних задатків) і соціального середовища, опосередкованого діяльністю людини (ігрової, навчальної, трудової), які відбуваються при участі саморозвитку особистості.

Одним із основних критеріїв класифікації видів обдарованості О. Грабовський, Н. Лейтес, О. Матюшкін та інші дослідники визначають діяльність і сфери психіки, які її забезпечують. На думку О. Грабовського, «Діяльність, її психологічна структура ... слугує матрицею, яка формує склад здібностей, що необхідні для її успішної реалізації» [4, с. 15].

У дослідженнях О. Матюшкіна обдарованість розглядається як загальна передумова розвитку та становлення творчої особистості; запропонована диференціація структури обдарованості (інтелектуальні, творчі, мотиваційні фактори), яка містить такі компоненти: домінуюча роль пізнавальної мотивації; творча, дослідницька активність; можливість прогнозування та передчуття (інтуїція); можливість продукування оригінальних рішень; здібність до створення ідеальних еталонів, які забезпечують високі естетичні, моральні, інтелектуальні оцінки [7].

Особистісна обдарованість, на думку І. Беха, характеризується високими позитивними емоційними задатками, багатою емоційною організацією, і визначається як «загальний запас нервово-психічної енергії людини», «рівень психічної активності» [1, с. 78-79].

Як показала практика, формування в студентів стійкої внутрішньої мотивації до творчості потребує грамотного врахування їхніх психофізіологічних, вікових та індивідуальних особливостей, темпераменту, характеру, інтересів, переживань, потреб, мотивів, емоційної сфери. Адже технології художньо-естетичного розвитку в першу чергу вимагають звернення до особистісної сфери людини. Особистісно-

смысловая организация учебного процесса предвещает использование низки приемов и методов, а саме: створення емоційно-психологічних установок, адже емоційно-чуттєва сфера є переважаючою в мистецтві й творчості.

Специфіка викладання мистецьких дисциплін, пріоритетність їх виховної місії вимагають особливої форми спілкування між педагогом та студентами, яка б забезпечувала встановлення між ними духовного контакту, активізувала емоційну сферу, сприяла розвитку їхніх естетичних почуттів.

Передумовою успішної творчої діяльності вчені вважають захоплення справою, зацікавленість, а втілення задуму на кожному етапі, як правило, вимагає прикладання вольових зусиль.

Отже, у результаті аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми можна зробити висновок, що активна творча діяльність є необхідною умовою розвитку особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, його професійній і творчій самореалізації. А реалізувати свої життєві пріоритети, поставлені перед собою цілі може лише людина із сформованим почуттям адекватної (позитивної) ідентичності.

Бібліографічний список

1. Бех І. Д. Виховання особистості : сходження до духовності : наук. видання / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
2. Богоявленская Д. Б. Одарённость : предмет и метод / Д. Б. Богоявленская. – М. : Магистр-S. – 1994. – 164 с.
3. Гнатко М. М. Структура обдарованості та принципи роботи з обдарованими дітьми / М. М. Гнатко // Обдарована дитина. – 1998. – № 4. – С. 2–6.
4. Грабовский А. И. К вопросу о классификации видов детской одаренности / А. И. Грабовский // Педагогика. – 2003. – № 8. – С. 13–18.

5. Эриксон Э. Идентичность : юность и кризис : Пер. с англ. / Общ. ред. и предисл. Толстых А. В. – М. : Издательская группа «Прогресс», 1996. – 344 с.
6. Краткий психологический словарь / под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – Р.-н-Д. : Феникс, 1998. – 512 с.
7. Матюшкин А. М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении / А. М. Матюшкин. – М. : Педагогика, 1972. – 208 с.
8. Педагогика : большая современная энциклопедия / [сост. Е. С. Рапацевич]. – Минск : Современное слово, 2005. – 720 с.
9. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. – Харків : Прапор, 2009. – 672 с.
10. Sternberg, R. J. A three-facet model of creativity / R. J. Sternberg, T. Tardif (eds.) // The nature of creativity. – Cambridge : Cambr. Press, 1988. – P. 125–147.

ЗАЯВКА УЧАСНИКА КОНФЕРЕНЦІЇ

Музика Ольга Яношівна
Кандидат педагогічних наук, 13.00.04 – теорія і практика
професійної освіти
Доцент кафедри образотворчого мистецтва
Уманський державний педагогічний університет імені Павла
Тичини
Завідувач кафедри образотворчого мистецтва

вул. Паризької Комуни, буд. 75
м. Умань, Черкаська обл.
20308, Україна

067-4730148.
musicann@meta.ua

ЗАЯВКА УЧАСТНИКА КОНФЕРЕНЦИИ

Музыка Ольга Яношевна
Кандидат педагогических наук, 13.00.04 – теория и практика
профессионального образования
Доцент кафедры изобразительного искусства
Уманский государственный педагогический университет имени
Павла Тычины
Зав. кафедрой изобразительного искусства

вул. Парижской Коммуны, д. 75
г. Умань, Черкасская обл.
20308, Украина

067-4730148.
musicann@meta.ua

Согласна с публикацией статьи на сайте «Социосфера» до выхода
сборника из печати : **Да**